



«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 16 dekabr (Bazar ertəsi günü) tarixli 66-cı nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transferasiyası



AZƏRBAYCAN

Düşənba, 12 rabiülvəvvəl sənə 1337.
16 kanuni-əvvəl sənə 1918.Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi,
iqtisadi türk qəzetasıdırMəhəlli-idarə:
Bakı, Vorontsovski və Qubernski
küçələrin künçündə 4 nömrəli evdə
“Azərbaycan” idarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 70 qapik.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə
səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.

Dərc edilən məqalatın mükafatını
idarə təyin edir.Abunə şəraiti:
Yanvarın birinədək Bakı üçün 24,
başqa şəhərlərə 35 rublədir.
Bir aylığı Bakıda 12,
başqa şəhərlərdə 19 rublədir.Elan fiatı: sətiri 3 rubla. Karratla gedən
elənlər üçün güzəşt edilir.İXTAR
[XƏBƏRDARLIQ]

Bu gün eydi-mövludi-nəbi [Peyğəmbərin mövludu bayramı] münasibətilə idarə və mətbəamız tətil etdiyindən, növbəti nömrəmizin çəhərsənba [çərşənbə] günü kanuni-əvvəl [dekabrın] 18-də çıxacağı ixtar ediriz.

EYDİ-MÖVLUD
[MÖVLUD BAYRAMI]

Bu gün fəxri-kainat peyğəmbəri-zışanımız [kainatın fəxri olan şanlı Peyğəmbarimiz] Məhəmməd səlavatullahın yövmi-mövlud bayramı münasibətilə ümum türk və islam qardaşlarımızı təbrik və təhniyət edib, bu böyük bayramın azad Azərbaycanda azad və sərbəst bir surətdə icrasından və eydi-mübərək ümum Azərbaycan islami arasında ittihad və ittifaqla bir gündə bayram edilməsindən naşi [ötrü] qəlbimizdəki sürür [sevinc] və məmnuniyyətin elan və izharını qardaşlarımızla bəyanla, onların da bu şadlıqda bizimlə şərik olmalarına əminik.

Bəşəriyyətin on milyonlarla qurban verdikdən, minlərcə ən müqtəddir cavanlarını və müfəkkirlərini guşeyi-inzivada [tənha guşələrdə] və soyuq dondurmalarda çürütükdən, dünyanın ən mədəni və məmur [abad] yerlərini xarabazara döndərdikdən sonra ancaq qanla atəş içində boğularaq son ümid olmaq üzrə imdi ancaq xayalından keçirdiyi “bəynəlmilal üxüvvət” [qardaşlıq] və “cəmiyyəti-əqvam” [millətlər cəmiyyəti, millətlər ittifaqı] əsaslarını hələ on üç əsr bundan əvvəl, o vücuti-mübərək tərəfindən quru şüur kimi deyil, həqiqi həyatı əsaslar üzərinə elan və təbşir edildiyini [muştuluqlandığını]; hələ on üç əsr əvvəl bəynəlmiləliyyət qayəsində təcridlə qədəm qoymaqla islam bəynəlmiləliyyəti yolundağı təşəbbüslərini bu uğurda cənub-qərbi Avropadan başlamiş bütün cənubi Avropa, şimali Afrika, qərbi və cənubi Asiyanı bir bayraq altına toplayaraq, hürryyəti-şəxsiyyə [şəxsi azadlıq], məsuniyyəti-mülkiyyə [mülkiyyət toxunulmazlığı], üxüvvəti-milal [millətlərin qardaşlığı], müsavəti-hüquq [hüquq bərabərliyi] və ədaləti-qanun [qanunun ədaləti] əsası ilə birləşdirmiş olduğunu, millətdəş və dindəşlarımız böyük bayramda xatırlamalı və həmişəkindən və hər şeydən ziyadə bu gün möhtac olduğumuz ittihad [birlik] və ittifaq binasını qoymalıdır.

AZAD BAYRAM

Bugünkü eydi-mövludumuzun Azərbaycan türk və islamları tarixində xüsusi bir səhifə işğal etməsi bədihiydir [aydındır].

Bundan əvvəl bu cürə masud günlərimizə və bayramlarımızı başqa bir şəkil, başqa bir rəng içində keçirilmiş. Xüsusən, Azərbaycanımızın paytaxtı olan Bakıda böylə əziz və məsud günlərimiz müəyyən bir “rəsmiyyəti” daxilində keçirdi. Şəhərin “tuz”ları “raut” [ziyəfət] qayırlardı; yığılarlardı “İsmailiyyə” zalına və həməvəqət [daim] gözləri qapıda olardı ki, haçan martinovlar və ya müavinləri, məclisi öz hüzlurları ilə müşərraf edəcədik. Martinovun avtomobili qapiya gələr-gəlməz “tuz”larımız dərhal aşağı şitaban olub [yüyürüb], onu böyük bir ittixarla qolundan tuta-tuta gətirib zalın ən yuxarı başında ayaşdırardılar. O da sadiq təbəəsi olan müsəlmanları bayramları münasibətilə təbrik edib rus imperatoru xanadanı şərifinə badənuş olardı [bada içərdi] və hazırın [iştirakçılar] “urra” qışqırıb Nikolayın əcadından tutmuş məhəlli uğastok pristinavındakı sağlığına qədəh qalxırdılar. Camaatımız arasında dəxi öz milli əmal və qavəllərinə dair mətin, müəyyən bir etiqad olmadığı kimi, böylə ümumi eydiməsularda [yığışib] Resuli-akramin eydi-mövludunu ittifaq və ittihadla bayram edəcəkdik.

Lakin, bu gün öylə deyil. Bugünkü eydi-mövlud, Parlamənimiz zalında icra olunarkən, hazırınu qarşılayan kimdir? Aylı, ulduzlu, mavi, səbz [yaşıl] və al rəngli milli bayrığımızdır. Azadlığımızın və istiqlaliyyətimizin əlaməti-məxsusəsi olan Azərbaycan türk və islamlarının milli bayrağı altında bu gün müstəqil və azad bir millət kimi yaşamağa qədəm qoyan vətəndaşlarımız ictimə edib [yığışib] Resuli-akramin eydi-mövludunu ittifaq və ittihadla bayram edəcəkdik.

Bu gün “Rusiya müsəlmanları” deyil, bəlkə “Azərbaycan türk və islamları” birinci dəfə olaraq rus jəndərmələrindən qorxmayaaraq, öz mövludi-nəbi bayramlarını azad və sərbəstənə bir surətdə icra edirlər. Bu gün hər bir türk və islam övladının qəlbində mətin bir etiqad, mətin iman hasil olmuşdur ki, kövkəbi-rahnəmə [yol göstərən ulduz] kimi yeni azad həyata şövq edir.

O masud həyatın birinci xoşbəxtliyi Azərbaycan türk-islamlarının bugünkü ittihad və ittifaqıdır.

Azərbaycanlı

AZƏRBAYCAN
MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

Xan Xoyskinin cavabı

Dünkü nömrəmizdə Məclisi-Məbusan Rəisi həzrətlərinin Rəisi-vükəla [Nazirlər Şurasının sədri] Fətəli xan Xoyski həzrətlərinə yazdığı məktubda dərc etmişdik. Xan Xoyski həzrətləri buna cavabən Məclisi-Məbusan Rəisi həzrətləri naminə işbu məktubu göndərmişdir:

“Möhtəram, Həsən bəy!

Dün tərəfinizdən göndərilən məktubu aldım. Məktubda xəbər verirsiniz ki, mənim millət yolundakı sabiq faaliyyətimi nəzərə alaraq və Parlamən fraksiyalarının da mənə intixab etmək [seçmək] üçün verdikləri rəyləri mövcibinə [rəylərinə əsasən] mən Parlamən indində [nəzdində] masul yeni müştərak Kabinə təşkilinə davət edirəm. Mənə göstərilən işbu əli etibardan səmimən məmnunam. Faqət, cisman zaifliyimdən naşi [ötrü] işbu məsələni öhdəmə götürməkdən acizəm. Məməfih [buna baxmayaraq], mən daıma millət yolunda lazım gələrsə çalışmağı vəzifəyi-mənaviyyəmə add [hesab] edəcəyəm. Firsətdən bilistifadə rica edirəm ki, mənim səmimiyyət və iradətimi [xoş arzularımı] qəbul edəsiniz.

Xan Xoyski”

Gürcü nümayəndəsi Tsaxakayanın nitqi:

Böyük Fransa inqilabı hürryyəti-şəxsiyyəyi-bəşəriyyə [insanların şəxsi azadlıqları] əsasını elan etmişsə, Böyük Cahan müharibəsi azzılmış olan bəşəriyyətin əlli aylıq müsibəti ilə müqəddəs hürryyəti-şəxsiyyəyi-milliyə [millətlərin şəxsi azadlıqları], təyini-müqədd-dərati-milliyə əsaslarını meydanə atmışdır. Bu gün cavan Azərbaycanın ən yaxşı nümayəndələri həmin hüququ fiəlan təbən və öz dövlətinin binasını müntəzəmən qurmaq üçün paytaxtlarında yığışmış olduqları bayram günündə mən gəlmişəm, Azərbaycan Parlaməninin möhtəram əzası [üzvləri], Azərbaycan ərazisində yaşayan gürcülər

namindən mühüm tarixi zamanın hülulu [gəlib çatması] münasibətilə səmimi şadlığımızı bəyan edəm və sizin sıranızda daxil olaraq quruluş işlərində iştirak edəm.

Ümum qonşularla dostanə əlaqə, ümum Cümhuriyyət vətəndaşları miyanında [arasında] bilafərq-i-məzhəbü millət [din və millət fərqi olmadan] müsavəti-hüquq hüslulu [hüquq bərabərliyinin əldə edilməsi], fəhlə və kəndlilərin mənafeyinə böyük əhəmiyyət vermək üzrə həyatı-daxiliyyəyə aid bir çox məsələlərin hallı, ümumi, müsəvi, müştəqim [birbaş], gizli və münasib seçki üsulu ilə Məclisi-Müəssisən dəvəti və sairə kimi mühüm məsələlərin həlli qarşısında bulunuruz.

Bütün bu məsələlərin hallində Cümhuriyyət[in] rəhbəri-müəssisələri [Cümhuriyyət qurumlarının rəhbərləri], gürcü nümayəndələri şəxsində həqiqi bir voldaş bulacaqlardır.

Qoy məsuliyyətsiz ənasirin [ünsülərin] ehtımanı [səyi] ilə hasil olan vəziyyəti bizim faaliyyətimizə maneə olmasın. Haqq bizim fikrimizdə olduğuna etiqadla, bütün cahan demokratiyasının haqq və hüquq lehinə səs verəcəyi böyük Avropa məhkəməsinin qərarını rahatla bəkləyəcəyiz.

Vətəndaş Parlamən əzası! Mən etiqad edirəm ki, cavan dövlət gəmilimiz qələyənə gəlmiş [çoxub qaynamağa başlamış] beynəlmiləl ehtiras dənizindən salamat keçərək, uca qaldırmış olduğuş azad Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti bayrağı ilə sahilni-nicata [qurtuluş sahilinə] yetişəcəkdir.

Lehlər nümayəndəsi Vonsoviçin nitqi:

Leh [polyak] əhalisi namından [adından] möhtəram Parlamən əzası [üzvləri] şəxsində ümum Azərbaycan millətlərini təbrik edirəm. Parlaməni Hökumət müəssisəsi və nümayəndəlik sifəti ilə və həmçinin iğtişaş zamanı dövlət quruluşunun ağır yükünü çəkmiş olan ümum müəssisələri və əşxası [şəxsləri] təbrik edirəm. Parlaməndə pak az miqdərli əhalinin nümayəndəsi olduğumdan və hələ siyasi firqələrin tənasübi-qüvasını [qüvvələr nisbətini] və məqsədlərini aydın təsəvvür etmə-mədiyimdən, Parlamən işlərindəki tərz-i-hərəkətim bərasində müfəssəl bəyannamə verə bilməyəcəyəm. Fəqət öz münasibətimə müxtəsərən bəyan etməyi lazım bilirəm.

Azərbaycan Cümhuriyyəti hələ ancaq hüquqi bir sima kəşb etməmiş [əldə etməmiş], ictimai-tarixi bir əmri-vəqədir [faktdır]. Binaileyh [ona görə], hər şeydən əvvəl Azərbaycan dövlət müəssisələrinin səlahiyyətini təyin və mütaqəbil münasibətini mərbut qılmalıdır [qarşılıqlı münasibətlərini əlaqələndirmək lazımdır]. Parlamən hökumət seçərkən bütün ümuri-ixtiyarı [bütün işləri, bütün ixtiyarı] deyil, ancaq icra işlərini ona tapşırmalı və hökuməti kəndisi hüzurunda məsul tutmalıdır.

Parlamən, hökumət seçərək Məclisi-Müəssisən dəvətinədək qanun vəz'inədən [qanun qoymaqdan] əl çəkərsə, o halda hər tərəfdən hökumətə əl uzadılmağa və hökumətin məmləkətdə nüfuz və etibara möhtac olduğu bir zamanda Parlamən, hökuməti bu mənevə nüfuzdan məhrum buraxar.

Dövlət məsələsinin həllinə sürü edərəkən [başlarkən] Parlamən birinci növbədə daxili sülh və müəliməti [səyiş] möhkəmləşdirmək üçün qanun gücünü möhkəmləşdirməlidir. Ən mühüm məsələlərdən birisi da budur ki, qanun və hüququn təmini üçün hər barədə vətəndaşların faaliyyəti hökumətin müdaxiləsindən təmin etməlidir. Böylə münasibət, şəxsi və ictimai tərəqqinin rəhnidir.

Geniş deməklərsə əsaslar üzərinə dövlətin ictimai məqsədlərinin fiəlan icra və hüsluluna [əmələ gəlməsinə] tamamilə həsn-rəğbət baslmaq və qanun təriqi [yolu] ilə onlarınt təbqiçinə yardım etmək niyyətinədə olmaqla bərabər, keçirməkdə olduğumuz hadisətdən dolayı lazım görürəm ki, bu məqsədlər faaliyyətin başlıcası tələqqi edilməsin. Zira hüquq və qanun şəraitində mövcud olmadıqca və hökumət ümuru [işləri] üstündə sinif mübarizəsi gətirdiyi bir zamanda geniş ictimai islahat, hüquq miqyasında icra edilə bilməz və məmləkətdə fəna qüvvələr ehya edər [canlanar].

Son beş sənəlik müharibədə bəşəriyyətin fəthi [qazancı] olan təyini-müqəddərati-milliyə [milli müqəddəratın təyini] əsası qeyri-müəyyən bir halda olub, hər dürlü təbir və təfsiri [yozum və izahə] imkan verir; faqət, zənnimcə, bu əsas o zaman mədəni bir fəth hesab olunar ki, təyini-müqəddərat haqqı heç bir millətin digərinə hakim olmaması mənasında təfsir edilə. Yəni, böylə təbir edilə [yozulə] ki, hər millət öz ərazisi daxilində yaşayan şər millətlərin da siyasi hüququnu təhdid etməmək [məhdudlaşdırmamaq] şərti ilə kəndi müstəqil siyasi mövcudiyyətini yaratmaq haqqına malikdir. Təyini-müqəddərat haqqı ancaq bu mənada müəsir mədəni bəşəriyyətə məqbul görünür və bu əsas, müstəqil siyasi həyatə çalışan millətlər tərəfindən ancaq bu mənada təbqi edilə bilər.

Mən inanıram ki, Azərbaycanca əksəriyyət təşkil edən millət, dövlət işlərində ayrı yolla getməyi, Azərbaycanda yaşayan ümum millətlərlə əl-ələ verərək müttəhədin [birgə] çalışacaq və həqiqi demokrasi və azad bir dövlət yaradaçaqdı ki, bu dövlət Avropa millətləri əalisinə mehmannə-vəzliqlə [qonaqpərvərliklə] qəbul ediləcəkdir. Azərbaycanda məskun ümum millətləri bir daha təbrik edirəm.

Yəhudi nümayəndəsi Quxmanın nitqi:

Möhtəram Parlamən əzası!

Azərbaycanın bunca böyük günlərində, müstəqillən dövlət quruluşuna başladığıları günlərdə 20 min nəfər Bakı yəhudiləri tərəfindən seçilərək Azərbaycan Cümhuriyyətinin müəssisəyi-təşriyyəsinə [qanunverici qurumunu] təbrikə gəldim. Azərbaycan türklərinin haqqı-təyini-müqəddəratı-milliyə [milli müqəddəratın təyin edilməsi haqqı] şüarı altında və doğru anlaşmış mənafeyi-milliyə əsası ilə ümum dövlət həyatını öz əllərinə almaq uğrundağı səyləri Azərbaycan yəhudiləri qəlbələrində ən qizğın bir həsn-təvəccöb hissi ilə qarşılanacaqdır. Çünki, ümum ələmi-islam həmişə və hər yerdə yəhudilərə nisbətələ nainki təhəmmülkarlıq ibraz etmişlərdir [dözüm-lülük nümayiş etdirmişlər], hətta bütün Avropada yəhudilər üzərində Qürüni-vüstanın [Orta əsrlərin] qara mirası hökmfərma [hökmərn] olduğu bir zamanda gərək vəsi [geniş] ərəb xilafətində və gərəksə sonra Türkiyədə yəhudilər, geniş təhəmmül-i-diniyyə [dini dözümlülük, tolerantlıq] və mükəmməl hüquqi-siyasiyyə və mülkiyyədən istifadə etmişlərdir.

Əgər, mən desəm ki, müsəlmanların şadlıq və sürürunu [sevincini] hamıdan ziyadə yəhudilər yaxşı anlaşırlar, burası sizə mübəligəli görünməsin. Hangi millətdir ki, siyasi-millli hürryyəti məsələsində yəhudilər qədar qəm və kədər görmüş olsun?! Yəhudi milləti, qəblərinin darin və məxfi guşələrində 20 əsrdən bəri istiqlali-milliyə arzusunu və qeyb etmiş olduğu sabiq siyasi azadlığı[nın] qəmi atəşin hərəratlə alovlandırdı və gah xalq üşyanı, gah yüz minlərcə peyrovların [ardıcılıarın] iştirakı ilə musəvilik hərəkəti və gah da 30 il müddətində sionizm kimi siyasi cərəyan surətli ilə müxtəlif tərz və şəkildə təzahür edirdi. Simdi bütün cahanə yayılıb da xətə üzündən və əsasız olaraq yersiz xalq və ərəzisiz millət hesab olunan yəhudilər, bu gün kəndi tarixi yurdları olan Fələstində siyasi-millli mərkəz təşkilinə müvəffəq olursalar, qədimül-əyyamdan [qədim dövrlərdən] kəndlilərinə məxsus ərəzədə birgə yaşayan Azərbaycan türklərinin dövlət binası daha möhkəm bir bünövrə üzərinədə bina olur.

Zənnimcə, böyük tarixi hadisələrdə təsadüfi heç bir ünsür olmayıb, hər şey müəyyən üsul və qanuna təbədir. Bu surətlə, mill-yonlarca qurban aparmış olan Cahan müharibəsi nəticəsində hər şeydən əvvəl azlıqda qalan millətlərin hürryyəti hasil olmalıdır. Rusiya inqilabının təbşir etmiş [muştuluqlamış] olduğu təyini-müqəddəratı-milliyə haqqı quru bəşarət [muştuluq] halında qalmayıb, həqiqi rus siyasətinin ən ümdə fəslini təşkil etməlidir. Rusiya ancaq qoşma [federativ] xalq cümhuriyyəti olmaq şərti ilə doğrudan böyük, müttəhəd Rusiya şəklini ala bilər.

Azərbaycan yəhudiləri, xüsusən Cümhuriyyətin müxtəlif nöqtələrində ayrı-ayrı yaşayan yəhudilər etiqad edirlər ki, cavan Parlaməndə kəndi hüquqlarına müdafiə [müdafiəçi] tapacaqlar və hansı tərəfdən olur-olsun bizim hüquq və mənafeymizi pozmaq təşəbbüsü rəf [aradan qaldırılacaq] və kökündən qət ediləcəkdir [kəsiləcəkdir]. Ümidvar oluruz ki, dövlət quruluşunda yəhudilər, müsəvilər miyanında müsəvi [bərabərhuquqlular arasında bərabərhüquqlu] vətəndaş mövqeyi tutacaqlardır. Ukrayna, Krım, Türkiyəstən və sair müstəqil dövlətlərdə olduğu kimi, Azərbaycanda da ən yaxşı qüvvələrini Azərbaycan dövlət həyatı quruluşuna bəzi [sərf] edəcəklərdir.

Bütün Azərbaycan yəhudilərinin hissirlərini bəyan etmək üzrə arzu edirəm ki, nəhayət bulmağa olan 1918-ci il, Azərbaycan tarixində yeni, parlaq bir dövr açsın və Azərbaycan müstəqil ümumrusiya əalisinə, Rusiya Qoşma [Federativ] Cümhuriəna bərabər qiymət və bərabər hüquqa malik bir üzv kimi daxil olsun.

Ruslar nümayəndəsi Vinqogradovun nitqi:

Azərbaycan Məclisi-Millli əzası [üzvü] Əfəndilər!

Qafqaziya Slav-Rus Cəmiyyəti ələlüməda slayvan, xüsusən rus vətəndaşlarının birləşdirilməsi məqsədini təqib, mədəni-maarif əsaslarına xidmət edərək bizi Azərbaycan Parlaməninə göndərmişdir ki, hər şeydən əvvəl Parlaməndə ayrılmaz Rusiya ideyasını müdafiə edək və biz ümum rus əhalisi nümayəndəliyi iddiasında bulunmayaraq ancaq Slav-Rus Cəmiyyəti və onun ətrafına toplaşmış təşkilatın mənafeyini müdafiəçi sifəti ilə bila-fərqi-milliyət [millət fərqi olmadan] ümum Azərbaycan əhalisi ilə birgə və dostanə bir surətdə işləməyə gəldik.

Böyük dövlətlərin müdhış müharibəsi Müttəfiq dövlətlərin qələbəsi ilə xitapəzır oldu [sona çatdı]. Cahan millətləri tərəfindən sadlıqla qarşılanan qalibiyyət qurultusu ilə bərabər, daha artıq sadlıqla istiqbal edilən [qarşılanan] millətlərin ehyaşı [canlanması], hürryyəti və təyini-müqəddərat hüququ əsası aradı. Hələ bu yaxınlarda alçaq hissirləri alovlandırıcı şüurlar nəmi ilə vətən namusunu kəndi mənafeyinə satanlar tərəfindən təhqir edilmiş, ayaqlar altına salınımış olan Rusiya millətləri hərəkətə gəldilər. Bolşevizmin bütün mədəni və ziyalı əsasları dağıdın qudurmuş key-fəməyşəsi [özbəsməliş] Bakıda da ümum xiləslətləri təzahür etdirmək təşəbbüsündə bulundu. Faqət böyük tələh, məsələni başqa dürlü hall etdi. Bakıda bolşevizm sındırıldı. Bolşevizmin süqutu ilə əsəyiş və müsəlimətin [əmin-amanlığın] təcdidi [bərpası] və hər-mərcin məhvini təhniyyət [təbrik] etməyə bilməriz. İbtida [əvvəla], əsəyiş və müsəlimət hərisi olan vətəndaş kimi təbrik edirik. Rəşid müttəfiqlərimizin qələbəsinə və hüquq və ədalətin müvəffəriyyətinə inanar rus milləti, türklərin Azərbaycanı işğalıni biz müvəqqəf bir şey hesab edirik. Siyasi hadisətin qara buludları arasında Müttəfiqlərin qələbəsi nurunu görür, Fransa və Belçika və Beynən-nəhrəyindən zəfər tələbinin səsinə eşidirdik. Müttəfiqlər müzəffəriyyətini gözləyirdik.

İmanımız buşə nicat verdi. Almaniyadan ayrılmış Türkiyə və üzü üstündə düşmüş Almaniya fəvqəladə bir sürətlə Rusiya ərazisini təxliyyəyə başladılar. İlk üç il zərfində Cahan müharibəsinin bütün ağır-lığını omuzunda çəkmiş olan Rusiyaya qarşı borcuna sadiq qalan Müttəfiq dövlətlər, Rusiya ərazisinə gəldikdə Rusiyani 1914 sənəsi hüdudu dairəsində – Lehstandan başqa – təcdid [bərpə etməyə] əzm etmiş olduqlarını bütün cahanə elam etdilər [bildirdilər]. Bununla bərabər, millətlərin kəndi müqəddəratını kəndliləri həll etmək haqqına malik olduqlarını da təbşir edirlər [muştuluqladırlar].

Slav-Rus Cəmiyyəti xırda millətlərin həyat və faaliyyətini əsasını təşkil etməli olan bu hüququ təhniyyət [təbrik] edir və millətlər[i] idarə edən məhəfil [dairələr] demokrasi proqram[i] üzərinə çalışsalar, məzkur [deyilan] hüququn qövədən fiələ [sözdən işə] gətirilməsinə var qüvvəsi ilə kömək edəcəkdir.

Buna müvafiq olaraq Slav-Rus Cəmiyyəti və onun Azərbaycan Parlaməninədəki vakilləri burada məzbur [yuxunda adı çəkilmiş] proqramla çalışan hər bir hökumətinə müzahirət [köməklik] göstərəcəklərdir. Böylə bir hökumətin ən birinci vəzifəsi hər-mərci rəflə [aradan qaldırmaqla], nizam və əsəyişi bərpə etməyə çalışmaqdır.

Hökumət, xalq etimadına məzhər [nail], möhkəm bir sultaya malik olmalıdır. Biz bilirik ki, təəssübkeşlik zahəri ilə zəharlənənməmiş və rus ruhu, rus mədəniyyətini qəbul etmiş Rusiya millətləri kəndi səadətləri üçün özlərini Rusiyadan ayırmaz və ayıra bilməzlər və biz bilirik ki, xırda millətlər özəglərə meyli-siyasi göstərməkdən naşi [ötrü] deyil, bolşevik Rusiya əhvali-ruhiyyəsi ilə kəndi əhvali-ruhi-yələri arasındağı əmiq [dərin], əsası [əsaslı] fərqlərdən dolayı Rusiyadan ayrıldılar. Onlar, qırmızı dəhşət saçan, ziyalıları məhv edən, milli mədəniyyət və dinləri ayaqlar altına salan bolşeviklərə qoşula bilməzdilər və qoşulmamalı idilər. Haqq və əsəyiş əsasında sadiq olan bu millətlər Rusiyanın təlatümə gəlmiş ehtirasatı-siyasiyyə [siyasi ehtiraslar] dənizində adət həyat adalan təşkil edirlər və kəndi vətənlərində yer tapmayan rus ziyalıları bu adalarda sığınacaq tapdılar.

İstibdad zəncirinin ziyalıları tərəfindən qırılmasın, böyük Rusiya millətlərinin onlar tərəfindən azad edildiyinə baxmayaraq, vətənlərində təqib olunan ziyalıları Azərbaycan ərazisində rahat bir sığınacaq buldular. Burasını da qeyd etməyə bilməriz ki, vətəndə yoldan əzmş oğullar əli ilə dağıdılan xristian və rus kilsələri Azərbaycanda əvvəlki kimi möhtəşəm və salim bir surətdə qaldı. Biz kiçik millətlərin təyini-müqəddərat hüququnu etiraf etdiyimizi bildirdiyimizdən, məntiqə borcluyuz Ümumrusiya Məclisi-Müəssisəni tərəfindən Rusiya tərəzi-darəsinin təyini və Müttəfiqlər tərəfindən təsdiqlənədək Azərbaycanda məhəlli [yerli] millətlər tərəfindən hökuməti-məhəlliyə [yerli hökumət] təsis və təşkilə ixtiyarına da qəbul və təsdiq etməliyiz.

Milli Şuraya daxil olmaqla biz, Slav-Rus Cəmiyyəti bayrağını uca qaldırıb, xüsusən bila-fərqi-milləti-məzhəb [millət və din fərqi olmadan] hamı qaçqınların mənafeyini mühafizə edəcəyiz. Azərbaycan dairəsində anarşi olduğu zaman qaçqınlar tərəfindən tərk edilən yerlər və kəndlər bizim fikrimizcə azad buraxılıb, qaçqınlar qayıtdıqdan sonra onlara vagüzər edilməlidir [tapşırılmalıdır]. Bununla bərabər, bərbad bir hala düşmüş xozaystva [təsərrüfat] işlərini bərpə etmək üçün həqiqi və ciddi tədbirlər ittixad ediləlməlidir [tədbirlər görülməlidir].

Slav-Rus Cəmiyyəti, rus qaçqınlarının öz yerlərinə övdət etmələri [qayıtmaları] üçün bacardığı tədbirlər görəcəkdir. Qaçqınlar işinin düzəlməsinə kifayətlənəməyib və torpaq məsələsinin həllini bizim torpağımızın tək bir sahibli olan Məclisi-Müəssisənə buraxmaqla, biz hökumət faaliyyətinin torpaqsız və torpağı az olan kəndlilərin torpaqdan təmin edilməsinə döndərilməsinə çalışacağıız. Əhalinin ziraat

və fəlləhat [kənd təsərrüfatı və kənd təsərrüfatı sənəyi] ehtiyac-larını və ələlümum sənəat [sənaye] işlərini müdafiə edəcəyik. Sənəatin genişlənməsi üçün hökumət gərək məsai [əmək] mühafizəsi əsasında fəhlə qanunlarını həyata təbqi edib, qəbul və kənar edilmək [işə götürmə və işdən azad etmə] işlərini qaydaya salmaqla bərabər, həyat koalisiyasını təmin etsin.

Camaat qüvvəyi-istehsalıyyasının [istehsal gücünün] lazımi bir surətdə tərəqqi etməsi, ancaq onun mədəni yüksəkliyi şəraitində olduğuna inanıb, biz öz faaliyyətimiz əsasında ibtidai və ali məktəblər açılmasını qoymuşuq.

Mədəniyyət, millətin ruhani [mənavi] qüvvəsidir.

Biz ruhani qüvvə əsasında millətin məzhəbi tərəfindən qoyulmuş ruhani əsaslarına bilatərəddüd inanırız. Buna görə də məzhəbi müdafiə və mühafizə edib, onu möhkəmləşdirməyə çalışmaqla bərabər, onu xarab etmək arzusunda olanlarla mübarizədə bulunacağıız.

Müharibə öz qanlı dəhşətlərlə yüzlərcə dul arvad, yetim və zəhmət küstədanı itirmiş şikəstlər küçəyə buraxmışdır. Bir çox məşəqqətlərə dıqar olan rus zabitanı [zabitləri] dəxi küçələrdə qalmışdır. Bizim qəsdimiz bunların hamısını müavinət [yardım] etmək olub, bu əsasi məqsədlərimizin Azərbaycan camaat surasının köməkliyi ilə vücuda gəlməsinə və bununla məmləkətin başqa millətləri ilə dostluğumuzun daha da möhkəm olacağı ümidini artırır.

Bu möhkəm imanla söylədiyimiz əsasları müqəddəs sanıb əziz və müəzzəm [əzəmətli] Rusiyanın təcdid [bərpə] edəcəyi ümidi ilə biz cürətli bir surətdə cavan Azərbaycanın Milli Şurası divarları arasında bizdən ötrü müqəddəs olan şüarı söyləyiriz:

Yaşasın təcdidi-hüquq edilmiş [hüququ bərpə edilmiş] slavliq!

Yaşasın vahid və bölünməz Rusiya!

Yaşasın cavan, azad qardaşımız Azərbaycan!

Üçüncü iclas

Kanuni-əvvəlın [dekabrın] 15-i, saat birdə Hasan bəy Ağayevnin sədarəti ilə açılır.

Məsəli-yövmüyyə [gündəlik məsələlər]:

- Etibarnamə komissiyasının məruzəsi.
- Tərtibat və ləvazim komissiyasının məruzəsi.
- Həyatı-rüəsəyə [Rəyasət heyətinə] baş katib intixabı [seçilməsi].
- Büdcə komissiyası intixabı.
- Fəhlə işinə baxacaq komisiyon seçkisi.

Etibarnamə [mandat] komissiyası tərəfindən [Məhəmməd] Məhərrəmov məruzə oxuyur. Etibarnamələrdən ancaq bir neçəsi tamamilə təhqiq edilməmiş [arəşdirilməmiş] və tədqiqə möhtac olduğundan, komisiyon [təklif edir ki,] qəti surətdə təhqiq edilib və tamamilə qanuna müvafiq olan etibarnamələr təsdiq edilmiş, yerdə qalanları üçün möhlət verilsin. Etibarnaməsi təhqiq edilməli olanlara səs haqqı ilə iştirakları məsələsi uzun mübahisəyə bais olur. Nəhayət, təklif qəbul olunur.

Badəhu [sonra], Tərtibat və ləvazim komissiyası tərəfindən Kazımzadə Abbasqulu məruzə oxuyur. Onun da məruzəsi tamamilə qəbul olunaraq ancaq bayram bəxşisliyi üçün təyin edilmiş olan 21 min manatın bəxşış surəti ilə deyil, məaşların artırılması, yaxud xəstə-tələnlərə məaş verilmək üzrə buraxılmaq şərti ilə qəbul olunur.

Nəhayət, Baş katib seçkisi məsələsinə keçirlərək, ittifaqı-ara ilə [yekdilliliklə] Əhməd Cəvdət Pepinov katib seçilir.

İclasda, Parlamən əzasının [üzvlərinin] müəyyən bir xidmət dəxi qə

**«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 16 dekabr (Bazar ertəsi günü) tarixli 66-cı nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transferasiyası**

Özgə millətlər məsələsində – ruslaşdırmaq, Qonşular məsələsində – ədavət.

Amma bizim Parlamentin sağ cinahında yerləşən “İttihad” partiyası, bəyannaməsinə görə o qədər hürrəndiş [azad fikirlil], o qədər azadlı-dost [azadlıq sevar] və o qədər demokratikdir ki, “Duma”nın solunun sonunda da oturmağa layiqdir.

“İttihad” fraksiyasının Parlamentimizin sağ tərəfinə meylü-məhəbbəti o dərəcədədir ki, doktor cənabları öz nitqini Məclisin sağ kürsüsündən deməkə dəxi israr edib, sadr cənabları ilə də bir bala-ca mübahisəyə girdi.

Qarabəy cənabları fraksiyalarının vətən və millət yolunda nəyi və niyə müdafiə edəcəklərini bir-bir sayarkən, əzcmülə [o cümlədən] “möhtərəm Rusiya demokratiyasının əli ilə qazanılmış və bizə əhsan edilmiş qənimətlərdən” danışdı.

O gündən bəri fikirdəyəm ki, görəsən o “qənimətlər” ki, möhtərəm rus demokratiyasından bizə “əhsan” edilibdir, hansı qənimətlərdir ki, bizim ondan cəbərimiz yoxdur?

Balkə bizim “əhsan” payımızı özgələ yeyibdirlər ki, bizə çat-mayıbdır!

Mənim yaxşı yadımdadır ki, möhtərəm rus demokratiyasının əli ilə qazınan “qənimətlər” hürriyətlər idi və bu da yaxşı yadımdadır ki, o “qənimətlərdən” bizə nəinki “əhsan” etmədilər, hətta Nikolay zamanından bəri “dilançı payı” olmaq üzrə alimizdə qalan “qənimətləri” də geri almaq istədilər və burası da yadımdan çıxmayıbdır ki, (gərək doktorun da yadında olsun) ağzımızı açıb söz demək istə-dikdə möhtərəm rus demokratiyası nəminə iş görən həriflər başımıza ələ qapazlar salmağa başladı ki, yerimizi, yurdu-muzu da qapaz vuranlara qoyub hərəmiz bir diyərə qçmağa[səlah bildik [xilası bunda gördük].

Sonrası hər kəsə məlumdur. Təkrara həcat yoxdur.

Ancaq bunu yetirmək istəyəm ki, doğrudur, rus demokratiyası qan töküüb, baş yarıb, rus istibdadından qənimətlər aldı. Biz dəxi qənimətlərdən payımıza düşən hissəni almaq üçün qan da tökdük, can da verdik, baş da yadıq. Böylə olan surətdə o “əhsan” hansı əhsandır, hansı “qəniməti” bizə “əhsan” verdi?

Qənimətdən məqsəd hürriyət isə, haqq isə biz ona malik olmaq üçün “əhsan” almadıq. Balkə, on minlərcə can qurban verdik, çaylar-ca qan axıtıdıq!

Ola bilər ki, “bizə əhsan edildi” kimi təbirlərdən bir parə səfərdunlar [səadətləvhlər] xoşlana bilər. Lakin, yəğərmi ki, bir təqım adamların xoşlanmaq xətrəsi üçün şəhidi-hürriyət olanlarımızın ruhunu incədə? Məncə dəyməz!

Üzeyir

BAKIDA XALQ MƏKTƏBİ MÜDİRLƏRİNİN YİĞİNCAĞI

- 1 -

İki gündür ki, Azərbaycan camaat məktəblərinin müdirləri Maarif Nəzarəti dəvəti ilə Bakıya yığılıb, məktəbi [məktəblər] məsələləri müzakirəsi ilə məşğuldurlar. Bu, bir ağır vəzifədir. Çünki məktəblə-rimizin həlli çox parışan olduğu üçün də, müalicəyə möhtac bir çox dərdləri vardır. Məhəllimüzakirəyə qoyulacaq [müzakirəyə çıxarılasi] o qədər məsələlər vardır ki, yığıncağın müddəti tamən bir il də çəksə, bunların öhdəsindən gələ bilməz. Lakin bu məsələlərin əsas və təməli, zənnimcə, üsuli-təlim və tədris dairələrindən gərək olsun. (Yığıncağın hələli [iş] və proqramı barəsində qəzetlərdə həl bir şey görülmədi.)

Rus məktəblərində üsuli-təlim və tədris məsələləri çoxdan həll olunmuş və tərtibə düşmüş işlərdən sayıldıqı halda, bu gün Azərbaycan məktəblərinin yenidən və ətrafıca bir surətdə tədqiq və təhqiq tariqi [üsulı] ilə müzakirəyə və həlla ehtiyacı vardır. İştə, təlim və tədris işlərinə əl vurularsa, bundan qabaq “dil və yazı” müşkülə-tinə düçar olması bədihidir [aydındır].

Bu gün Azərbaycanda işlənən türk lisanının şərq şivəsi, təlimə yarar və əlverişli bir maddə olmadığına tamən elm əhəllərimiz bilirlər. Bu bələyə bir Azərbaycan şivəsi deyil, tamən türkcələrimiz mübtəladır. Bu bələ, tarixi bir bələdir ki, bəbalərimizin qəfilət və xəta-larından bu gün bizim başımıza gəlir!

Əhli-xibranın [mütəxəssislərin] məlumu olduğu üzrə türk lisanı “əhəng” adlı bir qanuna malikdir ki, həmin qanun heç bir dilə müəyyən deyil. Bəbalərimiz dilimizə uyuşmayan bir çox ərəb və fərs kəlmələrinə, hətta bütün ibarələrini fəvç-fəvç [xıın-xıın] türkcəmizə dolduraraq, gözəlcə əhəng qanunumuzu da xırpaladılar. Zətən bugünkü türkcəni bilmək üçün türk, fərs və ərəb sərf və nəhvələrinə [qrammatikalərinə] dərə olmaq [vəqif olmaq, bilmək] lazım gəlir. İştə, əsrimizdə öylə tayfa yoxdur ki, öz dilini öyrənmək üçün üç dilin qəvaidinə [qaydalarına] möhtac olsun.

İmdi bu dili təlim edən müəllimlərin həli müləhizə olunsun, çəkdiyi zəhmətlər nəzərə alınsın ki, biçarələr nə məşəqqətdə düçar olmuşlar. Burada bir məsələ tövld edir [meydana çıxır]: xalq məktəbləri müdirləri türkcəmizi islah etməyə müvəzzəfdirlərimi [borc-ludurlarmı]?

– Əlbəttə müvəzzəf deyildirlər. Zira, sair millətlər dillərini islah etmək üçün əsrlərcə çalışmışlar, ədəbiyyat yaratmışlar. Dillərinə uyğun qanunları qəbul və uyğun olmayanları da rədd etmişlərdir. Türkcəmizi islah etmək üçün müdirlər yığıncağına deyil, ilə-ma [alim-lər] və üdəba [adəbiyyatçılar] ictimalarına ehtiyacımız vardır ki, hə-mən türk ələminin hər cəhətindən dəvət olunmuş mütəxəssisləri icti-mə qurub, dilin islahı üçün proqram tərtibi ilə çərələr arasınlar. İştə bu məsələ həll oluncaya qədər, müəllimlərimiz dil müşkülətinə qat-laşıb, ənvai-müsbətinə [müxtəlif çətinliklərinə] davam gətirmə-lidirlər.

Qərb və şərq türkcələrində bəzi islahat əmələ gəlmişdir. Hələlik bu islahata kifayət etməlidir. Lakin maarif dairələrimiz də bir qədər səy və kuşış etməlidir [çalışmalıdır] ki, gələcəkdə dil islahı üçün bir üləmə və üdəba ictiməsi yapılsın.

Yazı məsələsinə gəldikdə; bunun müşküləti daha artıqdır. Ərəb hürufatı [hərfləri] türk dilinə heç də əlverişli deyil. Ərəb hürufatının bir çoxu dilimizdə lazım olmadığı kimi, bəzi hürufatın da artırılmasına ehtiyacımız vardır.

Ələlxüsus mətbəəçiliyə müğayir [zidd] hərəkələrin bu gün heç bir lüzumiyəti yoxdur. Əlifba islahatı da yenə mütəxəssislər icti-mələrində məhəlli-müzakirəyə qoyulasıdır. Ya gərək əlifba tamən dəyişilsin, ya da bəzi hərflərin artması və əksilməsi ilə bərabər, imdi-ki əlifbamız türk dilinə uyğun bir hala salınsın. İmdiki əlifba kitabçalarımız bir qədər islah olunmuşlarsa da, yenə arzu oluna-caq əməldən uzaqdır-lar.

Bəs [dəməli], dil və yazı müşküləti hələ aramızda davam edəcəkdir. Müəllimlərimiz bu müşküləta qatlaşıb, islahatına qədər səbəti-qədəm [dözüm, iradə] və mətanət göstərməlidirlər. Böylə olan surətdə dil və yazı məsələləri hələlik müdirlər yığıncağında məhəlli-müzakirəyə qoyulmayacaq, ancaq bunların təlim və tədrisinə dair ümumə fayda göstərəcək bir məruzə, ya bir layihə oxunmuş olarsa,

bunun mətbuat vasitəsi ilə intişarı [yayılması] mənfaətdən xali [məhrum] deyildir.

Bugünkü məqaləmə də möhtərəm müdirlərimizə üsuli-təlim və tərbiiyə dair rəhbərlik, yol göstərməlik deyil, balkə buna dair bəzi şeylərin yadavərliyidir [yadə salınmasıdır]. Bu yadavərlikdən bəziləri əhli-xibranın diqqətini cəlb edərsə, artıq məsəd olaram. İştə, bu yadavərlikdən burada bir nəçəsini söyləyəlim.

Qabaqca bunu iqrar etməliyəm ki, müəllimlərin əmri-maəsi [dolanacağı] təmin olmayınca, burada zikr olunacaq təkliflərimin də heç biri başa gəlməyəcəkdir. Zira bu təkliflərin hüsulü müəllimlərdən asılıdır. Müəllimlərin güzəranı ağır keçərsə, ya müəllimliyi atıb ayrı bir sənət dalınca gedər, ya da müəllimliklə bərabər sair bir məşğuliyyət aramağa məcbur olar. Bunların hansı olur-olsun, məktəbin tənəzzülü-nə bəisdir. Birinci ittifaqda [həlda] da məktəblərimiz müəllimsiz qalar. İkinci ittifaqda da, yəni müəllim vaxtını başqa işlərə sərf edərsə, mək-təb tənəzzül tapıb axırda qapanar.

Köhnə rus hökumətinin müəllimlərə az məvəcib təyininin siyasi bir cəhəti var idi ki, layiq və qabil müəllimlər məvəcibin azlığına görə müəllimlikdən fərar etsinlər, ta ki, əvəm camaatla bunların əlaqəsi kəsiləsin. Odur ki, qabiliyyətli müəllimlər kənddən şəhərə qaçırıdılar. Qabiliyyətsizləri isə az məvəciblə kənddə məşğul olmağa məcbur olurdular. İştə, qabiliyyətli müəllimləri kənddən kənar etməklə əvəm camaatın gözü pərdəli və əvəm yaşaması davam edirdi.

Bu gün öylə mənuhis vəsiyətlərə daha ehtiyac qalmamışdır. Bundan sonra bərkəs [əksinə] çalışmalıdır ki, zəkatət və qabiliyyət sahibləri daha kəndə gedib əvəm camaatımızı, sairlərin əvəmindən daha geri qalmış camaatımızı, ayıtlınsınlar, nurlandırılınlar; sairlərin də mənzilinə [səviyyəsinə] çatdırılınlar.

İştə, bu nöqteyi-nəzərlə müdirlərə qabil müəllimlər lazımsa, onların birinci tələbləri məvəciblərin artması gərək olsun. Müəllimlərin əmri-maəsi təmin olunarsa, məsuliyyətləri də o dərəcədə artıq olacaqdır. Ondan sonra kəndə gətmək arzusunda bulunan həvəsliyərimiz də az olmaz. Bu birinci məsələ.

Keçək o biri məsələlərə! Təcürbə bunu göstərir ki, şəhərlərdən uzaq və dəmiryollarından kənar kəndlərdəki müəllimlər qəzetə, jurnal, teatro və kitabxana və sair üləm [elə]m və məarif vasilələrindən [vasitələrindən] məhrum qaldıqları üçün mühitə qaplanıb, mürürr-zaman ilə [vaxt keçdikcə] əvəmləşirlər, aldıqları məlumatın üstünə gəlmədiyi üçün yavaş-yavaş unudurlar. Fəaliyyət qorşalı və axırda da həvas və zövq tərkl olub gedir. Bunun nəticəsi tutiviəri [tutuquşuvəri] bir müəllimlik ki, avtomat makinası kimi tutduğunu, qıldığını bilməz bir sənətkar...

Məlumdur ki, böylə müəllimin olmağında olmamağı yaxşıdır. Lakin, bu müəllimi böylə hala salan yenə köhnə hökumət idi. 32 manat məvəcib təyini ilə biçərə müəllimi hər elmi və fənni məşğələlərdən məhrum buraxırdı. Qəzetə yox, kitab yox, jurnal yox və bu az məvəcibə biçərə nə yapsın?

Bu gün həmin köhnə hökumətin məsləyinə Azərbaycan Hökuməti də peyrvai olarsa [onun ardınca gədersə], vəy bizim kənd mək-təblərimizin halına.

Yuxarıda zikr etdiyim elmi məşğələlər yalnız qəzetə və jurnallar-ədən ibarət olmayıb, bunun bir çox faydalı cəhətləri vardır ki, səyahət etmək, əksəndəzlik [fotoqrafiq], zənəbil hörmək, üzgüçülük və sanəyyei-nəfisə [incəsənət] kimi əqsamı [şöbələri, növləri] hədsiz və həsəbsizdir. Bunların hangisi qəbul və hangisini rədd etməliyiz? *Fərhad Ağazadə*

MÖVLUDİ-HƏZRƏTİ-FƏXRİ-KAİNAT MÜNASİBƏTİLƏ

Dünyaya qoydu çün qədamın fəxri-kainat
Alam dəyişdi, başladı ən təzə bir həyat.
Rüx göstərib sipahi-ülüm eylədi qiyam,
Sultani-cəhl şəşdəri-heyrətdə qaldı mat.
Bir xalqın vücudu sübüt oldu ələmə,
Tərk oldu bütlər, əksiləşib cümələ Üzzü Lat.
Dəryayi-cəhlül zülmədə mağrur iken həmə
Kəşti-şikəstagəna əsib üzreyi-nicət
Az bir zamanda qapladı əfaqi nuri-həqq
Ey nuri-həqq, zati-ilah ələ sifət.
Ya şahi-ənbiya, edəməm vəsf halını,
Naqis nə tövr şərh edə bilsin kamalını?!

Ya eyyühər-rəsul, aya miri-ətqiya,
Ya eyyühən-nəbiyy və ya xətm-i-ənbiya,
Təkvini-kainata vücudun olub səbəb,
Şəmsi-şümusi-alamə nurun verib ziya.
Əlbəttə sənəns Adəmə “Əsmə”ni öyrədən
Ey əlim, ey müəllimi-qanuni-kibriya!
Gər olmasaydı zati-şərifin bəşər-ərə
Olmazdı sidqü mərifəti rə’fəti həyə
Şənində bizcə hər nə yazılsa ziyadədir,
“Lövlək” qövli-Həqqi kifayət deyilmi ya?
Ya şahi-ənbiya, edəməm vəsf halını
Naqis nə tövr şərh edə bilsin kamalını?!

Şər’i-şərifin ilə əyə ayəti-mübin
Cən ayrı, dil bir oldu zamanında müslimin.
Sidqü vəfa, şücaət ilə oldu həmcəlis
Mehri-məhəbbət ilə dolub qəlb-i-möhtədin
Hübbül-vətan nə olduğunu cümələ dərk edib,
Naqqəşvar naqş qılıb etdi naqqəsin.
Eyvani-bürçi-rüf’əti-islama ol səbəb
Heç bir kəmənd ilşmədi, hər adı müşrikin.
Ya şahi-ənbiya, edəməm vəsf halını,
Naqis nə tövr şərh edə bilsin kamalını?!

Sənəns ümidimiz bizim, ey şahi-tacdar,
Qoyma qalaq bu gündə, belə xar, dilligər
Tufani-bəhri-qəmdə üzür nurdən həyat,
Gəl bir xilas qıl bizi, ey Nuh-i-namdar
Şər’i-şərifə baxmayaraq etdik infikak
Oldur ki, oldu çeşmimizə tirə ruzigər.
Dəsti-təəyyüdi ilə müəyyəd qıl ümmətin
Ver cami-elm, rəf’ ola bu nəş’eyi-xumar.
Bədrə, çağır haraya o dəryayi-rəhməti
Tök əşki-xunfəşanı üzə, ağla zar-zar.
Ya şahi-ənbiya, edəməm vəsf halını
Naqis nə tövr şərh edə bilsin kamalını?!

*14.12.34, Keşlə
Seyidzadə Badrəddin*

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ**Gürcü Teleqraf Acentəliyindən**

Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 8-də Voronejdən xəbər verirlər ki, kəş-fiyyət xəbərlərinə görə cənub cəbhəsinin kazak əfqvardiya dəstələri Baş komandanı Nikolay Nikolayevičdir. Onun ərkani-hərbi [qərgəhi] Kantemirovkadadır. Şayiata [şayiələrə] görə, bu yaxın zamanda Denikin əsgərlərinin birinci dəstəsi gözəlinər.

Ukraynada

- Kanuni-əvvəlin [yanvarın] 9-da Moskvadan teleqraf edirlər ki, Xarkov əhvalı xeyli ciddidir. Məhəlli [yerli] bolşeviklər, alman məmurları tərəfindən bilamümanliət [manəəsiz] şiddətli və aşkar bir surətdə təşkilat yapmaqdadırlar. Xarkovda bolşeviklər qəzetə nəşr edirlər. Bolşeviklər firqəsinə aşkarə bir surətdə daxil olurlar. Alman əsgərləri təcili surətdə hər bir şeylərini satıb getməyə hazırlaşırlar.

- Kanuni-əvvəlin 8-də Karnakondan teleqraf edirlər ki, “Tayms” qəzetəsinin Paris müxəbirinin verdiyi məlumata görə, sühl əqd edilməsi [bağlanması] üçün üç cərayan vardır. Birincisi konfransdır ki, kanuni-əvvəlin axırlarında işlərini qurtaracaqdır. Mart və ya nisan [aprel] aylarında həmi müttəfiq məmləkətlərin ümumi Sühl Konfransı başlanacaqdır. Bunlardan sonra da, Müttəfiq və həmçinin düşmən dövlətlərin ümumi konqresi vəqə olacaqdır [baş tutacaqdır].

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]**Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 12-də**

Vükəla Şurası Sədri həzrətlərinin Müttəfiqlərə neft vermək barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir ki:

Ticarət və Sənaye Nəzarətinin Müttəfiqlərinin neft barəsindəki təkliflərini qəbul ilə lazımi tədabir ittixaz etməsi [tədbirlər görməsi] təpşirilsin. Neft, dövlətə məxsus ehtiyatdan veriləcəkdir. Neftin hesabını Maliyyə, Ticarət və Sənaye Nəzarəti nümayəndələri, Neftçilər İttifaqı və Müttəfiqlər komandası nümayəndələrindən mütəəkkil bir heyət saxlamalıdır. Fövqdə məzkur [yuxarıda deyilən] komisiyonun təşkilı Ticarət və Sənaye naziri həzrətlərinə mühəvvəl edilməlidir [təpşirilməlidir].

13 kanuni-əvvəl

Türük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri həzrətlərinin dəmiryolları xidmətçiləri üçün ərzaq almaqdan ötrü para təxsis [ayrılması] barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir ki, Ərzaq Nəzarətinə Müraciətən Azərbaycan dəmiryolları xidmətçilərinə ərzaq almaq üçün Türük və Məabir Nəzarətinə bir milyon manat borc verilməsi təpşirilsin.

Post və Teleqraf naziri həzrətlərinin məruzəsinə görə, Ərzaq Nəzarətinə müəcrifədən post və teleqraf xidmətçilərinə ərzaq almaq və ərzaq təşkilatı yapmaq üçün 100 min rublə borc pul təxsis edilməsi təpşirilsin.

DAĞISTANLILAR CÜMHURİYYƏTİNDƏ**Kazaklarla dağıstanlılar etiləfi**

* Kazaklarla Dağıstanlılar Hökuməti miyanında [arasında] etilaf [razılıq] əmələ gəlmişdir. İşbu etilafə görə, Tersk nəhiyə kazakları ilə kəndçilər, Dağıstanlılar İttifaqına daxil olaraq hərbi qüvvələrinə birləşdirlər. * Bu günlərdə Dağıstanlılar Cümhuriyyətinin yeni Kabinəsi təşkil ediləcəkdir. Buraya kazak və Tersk nəhiyə kəndçiləri də daxil ola-caqlar. Böyləliklə Kazak Kəndçilər Hökuməti ləğv edilərək, mux-tariyyəti Kazak və Kəndçilər Şurası qalacaqdır. * Dağıstan xalqları osetin, kəbərdin, inquş və çəçen nümayəndələri kanuni-əvvəlin [dekabrın] 12-da general Tomsona təqdim olunmuşlar. Tomson bunlara təşəkkür izhar etməklə, ölkə-lərində əsəyiş xalaldar etməməyi təkliflə və ricalarını əmələ gətir-məyi vəd etmişdir.

Demokratlar məşavirəsində

Əstidiyyətimizə görə, Rusiyada mərkəzi, möhkəm və qəvi [güclü] bir sulta [hakimiyyət] təcəddinadək [bərpaşınadək] Azərbaycan istiqlalının etirafı [tanınması] və müstəraq hökumət təşkilı yolunda müsəlmən demokrasi firqə və cərayanları ilə əcnəbi demokrasi firqələrin miyanında [arasında] bir uzlaşma [razılışma] hasil olmuşdur. Təfəsilatını gələcək nömrəmdə verəcəyiz.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ**Türk texnikləri**

Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 16-da Mövludi-nəbi münasibətilə Bakı Sənaye məktəbində oxuyan və bitirmiş türk texnikləri ictimaya [yiğın-cağa] dəvət olunurlar.

Sibiriya həyatının Bakıya vürudu [gəlişi]

Kanuni-əvvəlin 15-də, səhər vaxtı Quryevdən “Arqo” nam [adlı] vaporla beş nəfərdən mürəkkəb [ibarət] Sibiriya həyatı Bakıya varid olmuşdur [gəlməmişdir]. Heyətlə bərabər İran konsulu da varid olmuşdur. Quryevdən gəlmiş “Arqo” nam vapor komandasının məlumatına görə, Quryevin əhvalı fəna deyildir. Bakıdan göndərilmiş lavəzi-mati-hərbiyyə ilə orani müəhəfizə etmək məmükün olacaqdır. Ərzaq orada boldur. Buğda ununun putu 60 rubladır. Qoyun atının gırənkəsi bir rublə 50 qəpikdir. Rusiyada böyük ehtiyac hiss edilir.

İanə təqsimi [bölünməsi]

Parlamentimiz açılması münasibətilə Qulaməli Əsgərzadə tərəfindən müsəlmən yoxsul bəbalərinə paylanmaq üzrə idarəməizə verilmiş 1000 manat pul, Ünəs Cəmiyyəti-Xeyriyyə [Qadın Xeyriyyə Cəmiyyəti] rəisəsi Liza xanım Muxtarova cənablarına təhvil verildi. Bu pul Liza xanım hüzurunda müəllimlərimiz tərəfindən böylə təqsim edildi: 4-cü Ünəs məktəbində fəqir və yoxsul Kazan türk bəbaları çox olduğuna görə o məktəbə 500, 1-ci rus-müsəlmən Ünəs məktəbinə 300, 3-cü Ünəs şəhər məktəbinə 150, darüleytəm [yetimxana] bəla-larına kitab, dəftər almaq üçün dəxi 50 manat. Allah ianə verənin köməyi olsun.

* Bu il Ünəs Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi [Qadın Xeyriyyə Cəmiyyəti] binasında (Muxtarovun Persidskidəki evi) Müsəlmən Ünəs sənət məktəbi açılacaqdır. Məktəbə girmək istəyənlər ərizələrini indidən aparıb Liza xanım Muxtarova cənabları adına verməlidirlər. Adres: Kamenistaya nömrə 148, yuxarı qat.

* Tibbiyyə və Sihhiyyə şöbəsi əhəliyə elam edir [bildirir] ki, kanuni-əvvəlin [dekabrın] 17-dən etibarən səpmə yatalaq xəstəliyinə mübtələ olanları 19-cu xəstəxanaya aparmaqdan ötrü təthirət

mövqifində bir fayton verilmişdir. Tələbat [tələblər, müraciətlər] növbə ilə əmələ gətiriləcəkdir. Xəstanin naxosluğunu doktor təhqiq edib vəsiqə verməlidir ki, işbu vəsiqə üzrə mövəqifdən (telefon nömrə: 6-34) fayton istənilsin. Yaxın günlərdə işbu məqsədlə başqa bir fay-ton, iki dənə də araba təyin ediləcəkdir.

* Təzəşəhər post və teleqraf kontorasının məlumatına görə, mavarayı-bəhri-Xəzərə fəqət [sadəcə] Bayramalı və Kuşka mövqifinadək [stansiyasınadək] teleqram qəbul edilir. Türkistanla əlaqə başlanmamışdır.

Ərzaq işləri

* Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 14-də dəmiryol ilə Bakıya daxil olan ərzaq:

Buğda 9504 put;
Un 278 put;
Kartof 1007 put;
Arpa 8671 put;
Saman 488 put;
Oduun 750 put.

* Ərzaq Nəzarəti İrandan ərzaq və qeyri mal alacağı barəsində Maliyyə Nəzarətinə yazıb həməm alver üçün nə miqdarda İran sikkəsi Maliyyə Nəzarəti buraxa biləcəyini Nəzarətə xəbər verməsini xahiş edir.

* Ərzaq Nəzarəti Mənzil və Ərzaq şöbəsi müdiriyyəti vəkilinə yazıb, həmi ərzaq işləri və idarələri Ərzaq Nəzarəti ixtiyarına keçməsi-ni xəbər verir və əlavə edir ki, donluq almamış uyezd vəkilləri və idarələri Ərzaq Nəzarəti məbləğindən alacaqdır. Artıq məaş almayan məmurlar Bakıda olduqları halda Bakı qərarı ilə, Gəncəyə köçdükləri halda Gəncə qərarı ilə artıq məaş alacaqdır. Hər bir qulluq işlərində Ərzaq Nəzarəti ilə əlaqədə olunmalıdır.

* Bakı Müsəlmən Ünəs cəmiyyətinə bir put qənd və iki gırənkə çay buraxılması barəsində Ərzaq Nəzarəti Şəhər Ərzaq İdarəsinə yazıb xahiş edir ki, həmin ərzaq verilsin.

* Şəhər Ərzaq İdarəsi Ərzaq Nəzarəti ixtiyarına təhvil verilməsinə əlavə olaraq, həmin idarədə qulluq edənlərin siyahısı və nə qulluqda olduqlarını, neçə məvəcib aldıqları barəsində Nəzarət həmin idarəyə yazıb məlumat istəyir.

* “Qafqaz və Mərkuri” və “Vostoçnoye Obşestvo” paroxod cəmiyyətlərinin anbarlarında və körpülərində olan mallar kimin olduğü, nə olduğü və nə qədər olduğünü yazıb Ərzaq Nəzarətinə məlum etmələrini Nəzarət həmin cəmiyyətlərdən xahiş edir və əlavə edir ki, o mallar həmin qayda ilə dəstə-dəstə yığılsın.

Eydi-mövlud [Mövlud bayramı]

Bakı müsəlmən ruhanı “Səadət” idarəsi Həzrəti Məhəmməd səllə-ləhüəleyhin eydi-mövludu münasibətilə düşənbə [bazar ertəsi] günü kanuni-əvvəlin [dekabrın] 16-sında (rəbiülvəvəl ayının 12-si) saat 12 radələrində Azərbaycan Parlamentinin salonunda çaşn bərpa edəcəkdir [yiğıncaq təşkil edəcəkdir]. Mərhəməti zəvətdən [şəxslərdən] “Səadət” mədrəsəsi nəfinə [xeyrinə] ianələr qəbul oluna-cacaqdır.

Xüsusi dəvətnamələr olmağındən, ümum camaatın təşrif gətir-məsi rica olunur.

*“Səadət” idarəsi
2605*

Mövludi-nəbi münasibətilə
Operetta
Axşam tamaşası
Azərbaycan Hökuməti Teatrosunda
Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Hacıbəyli Qardaşlarının müdiriyyəti
Düşənbə [bazar ertəsi] günü rabülvəvəl ayının 12-sində (dekabrın 16-sında)
1337-1918 ildə
Mövludi-nəbi münasibətilə
bu mövsümdə birinci dəfə olaraq müntəzn [təntənəli] bir surətdə
mövqeyi-təməşaya qoyulacaqdır
Zülfüqar bəy Hacıbəylinin
yazmış olduğu məşhur
“Evliyən subay”
operettası.
Kərbələyi Həcinn rolunun ifa edəcəkdir Müdiriyyətin mahir və
müqtədir aktorıu məşhur komik Hacıağa Abbasov.
İştirak edirlər: Anaplı, Darablı, Məğfura xanım, Yeva xanım,
Mina xanım və qeyriləri. Böyük şərqı musiqi dəstəsi orkestri
Zülfüqar bəyin tahti-idarəsində [idarəsi altında].
Biletlər teatrın kassasında satılmaqdadır.
Təməşə başlanacaqdır axşam saat 8-in yarisində.
Dirijor: Zülfüqar bəy Hacıbəyli.
Rejissor: Hüseyn Ərəbil.
Məsul: Xəlil Hüseynzadə.
Müdir: Üzeyir Hacıbəyli.

735